

SEMBLANÇA

JOAN OLIVER “PERE QUART”

**“ TOTS ELS VOCABLES DELS
DICIONARIS SON POETICS ”**

P. Q.

Joan Oliver i Sallarès té adoptat el pseudònim poètic de Pere Quart. Per què aquesta adopció?. Perquè ell fou el quart germà d'un total d'onze. Ací l'explicació. O, la raó, que diria, si més no, ell mateix.

Joan Oliver va néixer a Sabadell a les darries de 1899. Es, doncs, un supervivent del segle passat, però sempre ha estat present i s'ha mantingut en una actualitat constant, evolutiva i progressiva. Es nét de Joan Sallarès i Pla, pròcer, economista, industrial, polític, fill il·lustre de Sabadell.

Joan Oliver estudià als Escolapis i, després, a la Universitat catalana. De ben jove tingué inquietuds intel·lectuals. Debutà com escriptor al Diari de Sabadell, del qual arribà a ser Director. Aleshores l'esmentat diari tenia col·laboradors tan aguts —i joves— com Francesc Trabal, Armand Obiols, Joan Garriga, Miquel Carreras.

Amb Francesc Trabal fundaren a Sabadell l'editorial “La Mirada”.

I amb Xavier Benguerel, a Xile, editaren la col·lecció “El Pi de les Tres Branques”.

Joan Oliver ha conreat la narració, la poesia, el teatre i el periodisme literari. Ha estat Membre

i fundador de la “Institució de les Lletres Catalanes”. I també president de l'Agrupació d'Escriptors Catalans.

Les seves obres, per ordre cronològic, han aparegut així:

- 1928: Una tragèdia a Lil·liput.
- 1934: Les decapitacions. Cataclisme.
- 1936: Bestiari (Premi Folguera).
- 1937: Allò que tal vegada s'esdevingué.
Contraban. Oda a Barcelona.
- 1938: La Fam (Premi Teatre Català).
- 1947: Saló de Tardor.
- 1949: Poesia de Pere Quart.
- 1956: Terra de naufragis (Premi Ossa Menor).
- 1962: Dotze bèsties de Grenyer.
- 1963: Obra de Pere Quart.
- 1975: Obra poètica de Pere Quart.
- 1977: Obra Teatral. Quatre mil mots.

Des de 1964 és director literari d'Edicions Proa-Aymà.

L'any 1970 fou distinguit amb el “Premi d'Honor de les Lletres Catalanes”.

Crec que no és pas possible divorciar Pere Quart de Joan Oliver, el poeta de l'home. M'identifico amb el què li diu Josep Ferrater i Mora: "Els qui coneixen l'home que s'oculta —per bé que sense massa cautela— sota el nom de Pere Quart, no tenen cap mena de dubte que aquest és un poeta fins al moll dels ossos". I per arrodonir aquest concepte, hi afegeix: "Pere Quart ho fa tot, absolutament tot, com a poeta. Tot ho lliga a la seva visió del món, d'un món seu, del qual és el propietari, l'absolut *metteur en scène*".

"S'expressa en qualsevol dels gèneres literaris clàssics, poesia, teatre, narració, i també domina d'una manera magistral aquest altre gènere al qual, pel fet de formar part de la nostra vida quotidiana, no li és reconegut el valor de forma artística: la conversa". Aquesta definició —definitiva, certament—, l'ha emesa Sergi Beser.

Joan Oliver-Pere Quart té una conversa substancial, rica, plena, exuberant, descriptiva, analítica en fi. Hom no es cansa d'escollar-lo, puix és una delectació sentir —així, sentir tant o més que oïr—, les seves explicacions, els seus judicis. Té un doll d'expressivitat que atreu i captiva. Hom pot diferir, és clar, d'alguns dels seus arguments o raonaments, però mai no pot negar-li l'originalitat de visió de les coses i de la manera com les diu. Sap, a la seva manera, de poetitzarles.

"No té palla ni brossa —ha dit Josep Ferrater respecte a la seva poesia—, que és pura, nerviosa, essencial, profunda i alhora irònica, expansiva i continguda, cordial i retallada".

Si "el somni extrem d'un escultor és crear una estàtua de carn viva", hom pot atribuir al poeta la mateixa ambició, i en el cas de Pere Quart no és cap tràngol asseverar que la seva poesia és viva, és carn viva.

Davant la seva producció literària, apareguda fins ara, hom veu que no és pas massa extensa. Però "aquesta brevetat de la seva producció lírica és feliçment contrarestada per la seva constant qualitat". El seu primer llibre poètic, el segon de la seva producció, tingué una aparició tardana, puix és del 1934. Aleshores segueixen tres obres més, durant els tres anys de la guerra civil, i després el parèntesi de l'exili fins al 1948.

Extrec aquesta nota biogràfica de Sergi Beser: "Pere Quart és un poeta que comença a ocupar un lloc central en la nostra literatura a les aca-

balles de la dècada dels 50 i, en companyia de Salvador Espriu, arriba a transformarse en una figura màxima d'aquesta literatura amb la publicació de *Vacances Pagades*. Així, doncs, Joan Oliver, neix amb l'anomenada generació de la Dictadura, es dona a conèixer amb la següent, i triomfa i troba un públic fidel amb les darreres promocions literàries".

J.M. Castellet ha escrit d'ell: "Essencialment autobiogràfica, l'obra poètica de Pere Quart és el testimoni d'una peripècia personal inscrita en una aventura col·lectiva. Perquè es desenvolupa al llarg d'uns anys que són història nostra..."

Joan Oliver i Pere Quart formen un connubi: un és l'altre. D'aquesta faisó bo és treure'n les definicions que emprà Joan Oliver per descriure, definir i fins i tot justificar Pere Quart. Veiem-les, doncs, en les següents cites que no tenen rebuig:

"La poesia del meu amic Pere Quart és sobretot asèptica. L'absència d'elements patògens li dóna un aspecte saludable".

"Els seus poemes suggereixen sovint les qualitats externes dels fruits en el punt d'una aspra maduresa, de pell tibant, però mat".

"En aquesta estranya poesia —que sovint no ho sembla de tan nua— l'indispensable do ha estat sotmès a lentes i violentes tortures".

També diu que "l'obra és el resultat d'un seguit d'experiències acumulades i "oblidades". Processos automàtics de química intel·lectual".

"Aquesta passió pel concret, per les figures cairades, per les paraules substancials i denses, és potser el tret més característic de l'estil del meu poeta".

"Pere Quart planta cara com pot a les idees negres que el rondan i prova de combatre l'angoixa que l'afeixuga; a la seva manera fa la guerra al pecat i al desordre. El joc esdevé finalment trist i desesperat. La facècia o la paradoxa, amorals i cruels, denuncien, amb modèstia i ràbia disfressada, aspectes variats del fracàs universal".

"D'això de les relacions entre l'art i la moral, encara no arribo a treure'n l'entrellat. Són problemes que em semblen depriments; em descoratgen. No em negareu que en aquest ordre de coses, la història dels darrers sis mil anys resulta especialment torbadora".

En resum: "L'afany de la impossible Belleza és, en definitiva, el mòbil suprem de la poesia de Pere Quart".

Hem dit abans que la seva poesia és autobiogràfica. A través d'ella, hom veu la seva infantesa. --“Jo vaig tenir set dides”. (“Set vides com els gats!”).

“Tantes xuclades i tants xarrups en fonts diverses, no poden marcar un destí de tastaolletes? Què hi diu, senyors, la psicoanàlisi?”.

I si això no fos prou, “vaig ser nodrit, dos mesos - prescripció de metge-, amb llet de burra”. Passats els anys, la mare m'ho contava: Sí, Joan, t'ho pots ben creure. Vam patir força amb tu. Qui na tongada!”.

Tenia un gran jardí, una gran casa, amb salons sumptuosos. Sentia el tric-trac dels telers de la fàbrica de la seva mare. Entre els germans i les serventes en feien de les seves. Una joventut daurada. A cor ple.

Amb els anys veié enderrocar-se tot allò. D'onze germans quedà ell sol. -- Em sento un supervivent -- diu ell --. Visc de ganga...

Tot això ha marcat solcs en el seu esperit i en el seu caràcter. Hom vol acceptar que la seva “agressivitat” dialèctica, fins i tot, els seus escrits, tinguin un ressentiment vers tot i tots. Hom ha dit d'ell que és un “rebentaire”, i que quan es posa a “rebentar” es capaç de quedar-se sol... I ho fa de manera radical, sec, precís, ni vol matisar el concepte: és definitiu. Ell diu el que pensa, obertament, llançat, disparat com un coet. I el que diu, dit està. Pren-t'ho com vulguis. Si pica, rasca.

(Y de veritat, hi ha molta picor...).

Un botó de mostra. Durant la nostra conversa ha emés una crítica sobre un prolix autor.

-- Davant de la seva extensa obra, li vaig dir: et felicito. Demostres una gran resistència física. Des d'aquell moment em va retirar l'amistat...

Té un doll d'anècdotes. A més, una memòria fidel, i, gràcies a ella i al seu bon dir, puix hi posa un bany de gràcia --mig faceciós, mig irònic-- captiva escoltar-ho.

-- A vegades penso que tindria de publicar-les-- diu.

Li demano que ho faci, puix seria un recull interessant.

Durant les nostres converses ja he pogut recollir-ne algunes. No puc reproduir-les, fins i tot per no prendre-li l'originalitat, per si un dia decideix editar-les. (No li vull fer la competència, Mes-

tre).

Arran d'unes molèsties que té i que “no en devinen què poden ser”, -- diu ell que li diuen--, hem parlat de la medicina. I diu:

-- No crec en la Medicina i sí en la Cirugia. La Medicina és com la Política: ningú no hi entén res, però no podem fer res més que refiar-nos de metges i de polítics.

-- Un home honrat no pot ser mai polític -- afirma, “rebentant”.

Heus ací la seva divisa: “Tot és relatiu, aproximatiu i provisional”.

Exposo un judici personal: més que desconcertant és un desconcertador. I en el fons del fons, amb molta simpatia.

-- El nostre país -- diu, fent referència a Catalunya -- és molt individualista, molt donat a la seva. Això explica que hi hagi hagut grans figures en les arts i individualistes en la poesia i la pintura. En canvi no és país que generi polítics. Aquesta circumstància és palesa i demostra que no som capaços de unir-nos en un esforç comú. Sabem establir-ho, però ens manca esperit comunitari.

Quan toca el tema de la Generalitat, el seu judici és molt incisiu.

-- La constitució neofranquista ens donarà un tall de bacallà... A veure si és capaç de donar-nos un Parlament!

Veü el futur dins una problemàtica delicada i conflictiva. Ell, pessimista de natura, i per experiència, no creu massa en un futur estable i pròsper.

-- És clar que tot és possible -- concedeix, i, seriosament, remarca: Val més ser pessimista que ser il·lús.

Hi ha una sentència llatina que diu que el pessimista sol ésser l'home intel·ligent.

El seu pis --petit, certament-- contrasta amb la seva persona. Ell, home alt, ben format, bona planta, amb barba alba, vestint esportivament com un anglès de port aristòcrata (sense afectació), veü entonada, exuberant, càlid, dóna l'aparença que pel reduït espai del seu habitatge li falta dimensió. Ací el contrast. La seva personalitat ultrapassa aquella dimensió. Físicament, per ell i la seva muller, ja en tenen prou. Encara hi caben dos petits gossets, que són unes joies. Cal fer un incís per parlar d'aquests dos animals. Un gos i una gossa.

El gos, negrenc, cama-curt, allargassat, és un "basset". Dòcil. La gossa, pèl arrinxolat, blanc i negre, és festiva i enjogassada. De seguida estableix "amistat" amb el visitant. Se't posa al costat i vol que li facis afalacs.

— Això que diuen que el gos és el millor amic de l'home —diu Pere Quart—, no és pas veritat. L'home és el millor amic del gos.

Aleshores explica que tota la vida ha tingut un gos o altre. I que tenir gos fins i tot l'ha privat, aquests últims anys, de fer viatges per l'estranger i pel país.

— Ens hem sacrificat per ells —diu el matri-moni.

També em fa un comentari sobre el comportament d'aquests dos gossos.

— Són de raça molt diferent. La gossa és distingida. El gos, vulgar. Doncs bé, mai la gossa no ha volgut mantenir "relacions" sexuals amb el gos. "Ella" sempre ha imposat la diferència de casta. Per altra part, entre ambdós, hi ha una bona relació. Es comporten admirablement.

Tota una lliçó, sens dubte...

Es diu que tot home es creu un rei, i tota dona, una princesa. Cal afegir també que en el nostre país tot home ha escrit una novel·la, i si més no, versos.

— Us porten versos per consultar-vos la vena poètica?— li pregunto.

— Sí, moltes vegades. Si els versos no em semblen bé i l'autor és jove, li aconsello que ho deixi estar i que es dediqui a una altra cosa. Si, pel contrari, intueixo certa qualitat, llavors li dic que continuï. Si el que em fa la consulta es tracta d'una persona d'edat, aleshores, tant si em semblen bé com no, li aconsello que continuï. Tothom té dret a conrear un "hobby".

Heus ací un aspecte humà de l'home. O del

poeta-home... I això em fa recordar un fragment seu de "Bondat dels homes": —"Hi ha homes i dones bons—. M'ho han dit, i val més creure-ho".

Vull reproduir alguns fragments dels seus poemes. Així, al vol, com fulles al vent.

— "... i quan, las i sol, arribo/al meu bosc sense camí/, deixo el cap sobre una pedra/, car no tinc altre coixí".

— "Home alt en cambra petita/ prepara navalla i tub/. S'afaita, mes no s'ajup/ i el mirall el decapita".

— "Vindrà temps que et farà nosa/ o et serà de poc consol/ qualsevol, qualsevol cosa/, qualsevol".

— "A Catalunya deixí/ el dia de ma partida/ mitja vida condormida/; l'altra meitat vingué amb mi/ per no deixar-me sense vida".

— "Una esperança desfeta/, una recança infinita/. I una pàtria tan petita/ que la somio completa".

— "Deixo l'esperança enrera/, però la Fe em vol seguir/. A mitges li dic que sí": I "No és aquesta la manera/, certament! de fer camí".

— "... quan jo mori/, tots, tots/, bons o dolents/, sereu només els meus supervivents".

— I aquell fragment de "Cent anys de Joan Maragall": —"Don Joan, excusi la franquesa; però no oblidi/ que vostè i jo venim de Sabadell/, poble d'estar per casa".

— "I ara sí que callo/. Parlar costa poc".

A més d'haver escrit varies obres de teatre, recollides en el volum titulat "Teatre original, Joan Oliver" (1977, Ed. Proa), ha estat un excel·lent traductor. Ha estrenat o publicat obres de Molière, Goldoni, Labiche, Txèkhov, Shaw, Claudel, Brecht, Beckett, i d'altres.

PERFIL

Encimbellat.
Profund. Abissal.
Guerrer.
Nodrit de verbs.
Barbat.
Poliòpic.

Solcat per llamps i trons.
 Sec. Suc.
 Pla. Ple. Plou. (I fa sol...)
 Gran. Infant.
 Huracà. Brisa.
 Cap. Cop.
 Pedra. Molsa.
 Paraula viva.
 Asèptic. Escèptic.
 Relatiu. Positiu.
 Pere Quart: Quatre barres...

QÜESTIONARI

- Com distribuïu el vostre treball durant el dia, normalment?
- El matí, abans d'encaminar-me a l'oficina, el més important que faig és treure els gossos al terrat. A dos quarts de quatre dino (règim de mitja fam). A la tarda, si fa fred, me'n defenso com puc. Em fico al llit d'hora i em llevo més aviat del que em plauria.
- Per quins mitjans us informeu de les coses que s'esdevenen?
- No tinc fil directe ni amb el Vaticà ni amb en Tarradellas. L'"Avui" em cau dels dits a causa del seu català cada dia més bàrbar. La TV, com que no la puc garbellar, la ignoro. De les coses que passen (i de les que no passen) me n'assabenten el porter, una mecanògrafa amb vocació política i sobretot la meva estimada muller.
- Són pessimista per naturalesa o per "vocació"?
- Per experiència.
- Esteu treballant en una obra determinada o en vàries?
- El 97% del que escric, ara com ara, són textos neutres, feines obligades. Durant els ocis i els intervals projecto poemes i una comèdia.
- Us sentiu cansat físicament?
- Em sento cansat de ser vell.
- I moralment?
- Em sento cansat d'errar trets;
- Davant la vida, us sentiu víctima o afortunat?
- Si considero l'esforç fet, molt afortunat.
- Són més irònic que facèciós?
- Conscient com sóc dels meus buits, provo d'omplir-los amb sarcasmes.
- Són realista?
- Tots els homes normals es veuen obligats a ser realistes, si no volen mantenir-se en un nivell inferior a la mediocritat.
- Ho heu estat sempre?
- Fins a 16 o 17 anys em va il·luminar la fe en el sobrenatural.
- ¿Esteu conforme amb el que heu fet, professionalment parlant?
- No. Fins les coses naturals són perfectibles; imagineu-vos, doncs, fins a quin punt deuen ser imperfectes les artístiques.
- Vós, un capdavanter del pensament, esteu de retorn d'algunes coses?

- Capdavanter? Res d'això. Potser en un moment determinat de la decadència del país he estat borni en terra de cecs.
- ¿Us ha preocupat alguna vegada el judici d'altri vers vós?
- El judici dels homes a qui considero mestres, sí.
- Tornaríeu enrera?
- Tantes vegades com em fos possible!
- Què voldríeu rectificar, en tot cas?
- Si pogués repetir la meua vida o només tal o tal altre episodi, no rectificaria la meua conducta: només esperaria que les circumstàncies em fossin més propícies.
- Vós, en qualitat de poeta i d'autor teatral, digeu, si us plau: la vostra vida ha estat més drama que comèdia?
- Més comèdia que drama. Els drames han estat representats amb les cortines closes i en silenci.
- Heu viscut més anys dels que realment teniu?
- No. He tingut la sort de poder perdre molt de temps. No m'han temptat ni els diners ni el poder o la fama. Com ho agraeixo! Ara resulta que, a diferència del que passa als polítics i als mercaders, sóc un homenet que puc dir el que penso!
- Amb una sola paraula –amb un sol color– expresseu l'AVUI i el DEMÀ.
- Gris. Negre...
- Vós: més cor o més cervell?
- Això del cor és l'invent d'un poeta cursi. El sentiment és una qüestió d'instint barrejat amb intel·ligència. Però jo confesso que amb l'instint n'hauria tingut ben bé prou. La poca o molta intel·ligència de què he disposat m'ha fet conscient, però també insatisfet i sobretot insegur. L'enteneniment és el pare de la por.
- ¿Quins han estat els tres fets més transcendents de la vostra vida?
- La feina que se'm giraria si em proposés de trobar-los, aquests tres fets! Només us puc assegurar que el fet més transcendent de tots és néixer!
- Teniu algun enemic important?
- Només tenen veritables enemics els triomfadors, els grans filisteus. I llurs enemics són gairebé sempre els que es diuen llurs amics. Els mateixos que els fan la reverència.
- El vostre "ex-libris"?
- De quin luxe em parleu?
- Empreu algun lema en la vostra vida?
- Quan les coses van mal dades, em protegeixo sota aquest lema: tot és relatiu, aproximat i provisorio.
- Quins valors morals admireu més en l'home?
- La modèstia de molt pocs eriçada contra la vanitat de tants!
- I els que menyspreu de l'home?
- La crueltat, la pedanteria.
- ¿Creieu en la fi del món, o, pel contrari, creieu que l'humanitat pot arribar a gaudir d'una estabilitat i una fraternal convivència?
- L'home és només una bèstia racional, encara molt jove. Abans no arribi a ser un animal raonable passaran, pel cap baix, trenta milions d'anys, diuen. Hom calcula que les abelles han tardat trenta milions d'anys a constituir una societat estable.
- Com a cloenda: auto-definiu-vos, Pere Quart.
- Una criatura tan interessant i tan errònia (les diferències en més o en menys són infinitesimals) com qualsevol altra de la mateixa espècie. I encara gràcies!
- (Jo sí que us les dono!).

joan cuscó i aymamí